

Marta Deńca :
Uniwersytet :
Pedagogiczny :
w Krakowie :

: Czytelnik niesłyszący : w bibliotece szkolnej

Zycie współczesnego człowieka cechują ciągle zmiany we wszystkich dziedzinach funkcjonowania społecznego. Są one wynikiem ogromnego i nieustannego rozwoju nauki i techniki, środków masowego przekazu i środków komunikacji. Podstawą sprawnego społecznego funkcjonowania jednostki jest komunikacja językowa, w której skład wchodzi między innymi komunikacja za pomocą tekstu pisanego (Korzon A., 1998, s. 334). Jeśli chcemy aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym i skutecznie pełnić funkcje rodzinne, zawodowe i obywatelskie, a także przystosowywać się do stale zmieniających się warunków, musimy posiadać umiejętności, które pozwolą nam na zdobywanie potrzebnych informacji, ich selekcjonowanie, przetwarzanie i wykorzystywanie w codziennym działaniu. Wymagania te powodują, że konieczne jest doskonalenie pracy dydaktyczno-wychowawczej współczesnej szkoły, poszukiwanie nowych, efektywnych metod i form kształcenia. Jednym z najważniejszych zadań szkoły jest, oprócz przekazywania uczniom wiedzy, wyposażenie ich w umiejętności i metody samodzielnej pracy, przygotowujące do życia we współczesnym społeczeństwie. Bez rozwijanych już w szkole zdolności czytania oraz czytelnictwa, bez kształtowania nawyku poszukiwania w książkach różnego typu wiedzy niemożliwe jest wykształcenie człowieka dorosłego, zdolnego do samodzielnej pracy nad sobą (Tomasik E., 1982, s. 7).

Opanowanie umiejętności czytania umożliwia wszechstronny rozwój oraz zaspokajanie potrzeb poznawczych, emocjonalnych,

społecznych i estetycznych. Jej posiadanie zapewnia dostęp do informacji, pozwala na zdobywanie nowych kompetencji, umożliwia rozumienie zjawisk zachodzących w otaczającej rzeczywistości oraz korzystanie z dorobku nauki i kultury, pozwala na komunikowanie własnych myśli i uczuć, dostarcza atrakcyjnego sposobu spędzania wolnego czasu.

Nowoczesne środki masowego przekazu (telewizja, radio, kino, Internet) przenoszą informację szybciej i skuteczniej niż książka, a mimo to czytanie jest nadal niezastąpionym sposobem jej zdobywania. Daje możliwość indywidualnego wyboru z nieograniczonego materiału czytelniczego, pochodzącego z czasów współczesnych i z przeszłości. Czytelnik może wybrać miejsce, czas i sposób czytania. Może czytać tekst pobieżnie lub dokładnie. Może powracać kilkakrotnie do tej samej książki w celu ponownego przeżycia jej treści, przypomnienia sobie zawartych w niej wiadomości, dostrzeżenia nowych elementów. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż przy współczesnym rozwoju nauki i techniki wiedza zdobywana przez uczniów w szkole ulega dezaktualizacji. W związku z tym szczególnie ważne jest rozbudzanie u dzieci zainteresowań czytelnicznych, potrzeby szukania w książkach wiadomości uzupełniających posiadaną wiedzę czy wzorów postaw (Eckert U., 1981, s. 316).

Umiejętność czytania jest ważnym czynnikiem w rozwoju każdego dziecka, od niej bowiem zależy jego powodzenie w nauce szkolnej. Kształtowanie i rozwijanie jej stanowi jeden z głównych celów procesu kształcenia.

ZNACZENIE UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA DLA DZIECI Z WADĄ SŁUCHU

Do głównych zadań szkoły dla dzieci z wadami słuchu należy stworzenie uczniom optymalnych warunków do zdobywania wiedzy i umiejętności umożliwiających funkcjonowanie na dalszych etapach

kształcenia oraz wyposażenie ich w sprawności językowe, pozwalające na pełne uczestnictwo w świecie kultury współczesnej. Jedną z dróg pomocniczych w realizacji tych celów jest rozwijanie umiejętności czytania i korzystania z różnych źródeł informacji.

Opanowanie zdolności czytania ma dla dzieci niesłyszących o wiele większe znaczenie niż dla ich pełnosprawnych rówieśników. Pełni rolę rewalidacyjną, kompensacyjną i terapeutyczną. Przez czytanie przyczyniamy się do rozwoju intelektualnego, pomagamy w zaspokajaniu potrzeb poznawczych i estetycznych uczniów. Ułatwiamy dziecku rozwijanie pojęć i zasobu słownictwa. Kontakt z książką pomaga rozbudzać jego wyobraźnię, która – w związku z brakiem słuchu – jest zubożona o wiele bezpośrednich doznań. Rozwijanie umiejętności czytania spełnia następujące funkcje społeczne:

- przyczynia się do rozwoju języka;
- pozwala na rozszerzanie, pogłębianie i aktualizowanie posiadanej wiedzy;
- umożliwia uzyskiwanie bieżących informacji o otaczającej rzeczywistości (Eckert U., 1987, s. 131).

Bez opanowania zdolności czytania ze zrozumieniem nie można przygotować ucznia z wadą słuchu do życia we współczesnym społeczeństwie, w którym niezwykle istotna jest umiejętność korzystania z książki, czasopisma oraz z innych źródeł wiedzy i informacji. Słowo pisane odgrywa ogromną rolę w kształceniu dzieci z wadą słuchu i powinno stać się ważnym źródłem wiedzy. Brak wystarczającej liczby informacji dostarczanych drogą słuchową powoduje, że wiedza dziecka o otaczającym świecie jest bardzo ograniczona, a zasób jego słownictwa ubogi. Sposobem odbioru mowy przez dziecko niesłyszące jest trudna umiejętność czytania mowy z ust. Natomiast tekst pisany bądź drukowany, pozostający zawsze w tej samej postaci, pozwala dziecku na dochodzenie w różnym tempie, zależnie od jego indywidualnych możliwości, do jego zrozumienia (Korzon A., 1998, s. 335).

ROZWÓJ UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA ZE ZROZUMIENIEM DZIECKA Z WADĄ SŁUCHU

W literaturze surdopedagogicznej (Csanyi Y., 1994, s. 146-148) wymieniane są dwa stopnie zaawansowania dzieci niesłyszących w czytaniu ze zrozumieniem. Pierwszy stopień to etap czytania ideowizualnego (globalnego). Dziecko niesłyszące potrafi zrozumieć wyłącznie nie przekazujące żadnych nowych informacji teksty, zawierające słowa i zdania dobrze mu znane lub opisujące sytuację, w której bierze ono udział w danym momencie, bądź dotyczące oglądanej ilustracji. Tekst jest powtórzeniem tego, co jest bezpośrednio doświadczane przez dziecko.

Na drugim stopniu zaawansowania czytany tekst przekazuje nowe myśli. Jest to etap czytania receptywnego, który podzielony jest na:

- fazę słownikową
- fazę strukturalną.

Faza słownikowa (czytanie dosłowne, semantyczne) charakteryzuje się tym, że dziecko przyswaja sobie nowe treści posługując się posiadanym zasobem słów. Nie potrafi ono korzystać z występujących w tekście elementów gramatycznych, porównań, przenośni. Domyśla się ich znaczeń i na drodze kombinacji uzyskuje brakujące informacje. Początkowo rozumie teksty, których treść jest związana z codziennymi wydarzeniami z jego życia. Stopniowo, dzięki nauczaniu gramatyki, dziecko może precyzować nowe wiadomości zdobywane za pośrednictwem coraz bogatszego słownictwa. Umożliwia mu to czytanie tekstów w mniejszym stopniu opartych o jego własne przeżycia, a nawet całkowicie od nich oderwanych, wymagających użycia wyobraźni. Jest to etap, na którym uczniowie niesłyszący są w stanie, z nieznaczną pomocą nauczyciela, czytać proste i krótkie fragmenty literatury dziecięcej czy młodzieżowej.

W momencie przejścia do fazy strukturalnej (czytania interpretacyjnego, domyślnego) dziecko niesłyszące opanowuje szerszy zasób słów, coraz lepiej radzi sobie ze strukturami gramatycznymi, a to

z kolei umożliwia mu czytanie i rozumienie treści nowego tekstu bez pomocy z zewnątrz. Dopiero osiągnięcie tego najwyższego stopnia zaawansowania możemy nazwać czytaniem prawdziwym, pozwalającym na lekturę książek odpowiednich do wieku i stanowiącym podstawę dalszej nauki. Większość niesłyszących uczniów nigdy nie osiąga tego poziomu rozwoju czytania.

TRUDNOŚCI W OPANOWANIU UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA PRZEZ DZIECI Z WADĄ SŁUCHU

Utrata słuchu pociąga za sobą negatywne konsekwencje dla rozwoju mowy, poszerzania słownictwa, kształtowania struktur gramatycznych i artykulacji. Ograniczenia w rozwoju języka są przeszkodą w percepcji czytanych treści. Osoby z wadą słuchu mają opanowaną technikę czytania, ale nie jest to jednoznaczne z rozumieniem czytanego tekstu. Z doświadczeń nauczycieli pracujących z dziećmi niesłyszącymi (potwierdzonych obserwacjami autorki niniejszego artykułu) wynika, że czytanie sprawia tym uczniom dużą trudność, jest dla nich olbrzymim wysiłkiem, źródłem frustracji, a nie przyjemnością. Przyczyny tego stanu rzeczy są następujące:

- trudności związane z techniką czytania (błędy artykulacyjne powodują zniekształcenia czytanej treści)
- ograniczony zasób słownictwa czynnego i biernego
- braki w rozumieniu różnych form wyrazów
- problemy w rozumieniu pojęć wyrażających stosunki przestrzenne
- niezrozumienie przenośni, wyrazów o przenośnym znaczeniu
- trudności w przyswajaniu pojęć abstrakcyjnych
- problemy w rozumieniu zdań złożonych i posługiwaniu się nimi
- problemy z rozumieniem związków frazeologicznych
- trudności ze zrozumieniem związków między wyrazami w zdaniach (uczniowie kierują się w rozumieniu zdań kolej-

nością wyrazów, zwracają uwagę na poszczególne słowa, nie łącząc ich ze sobą)

- trudności w ustalaniu związków przyczynowo-skutkowych między przedstawionymi w tekście wydarzeniami
- niemożność zrozumienia symbolicznej treści tekstów literackich (Deńca M., 2008, s. 17).

Dziecko niesłyszące otwierając książkę napotyka wiele nieznanych elementów lingwistycznych: słowa, wyrażenia, zwroty, idiomy, konstrukcje gramatyczne. Rozszyfrowanie ich staje się jego podstawowym celem. Jest to konieczne, aby mogło zrozumieć przynajmniej ogólny sens czytanego tekstu, niestety bez jego szczegółowego znaczenia. Najczęściej dziecko jest w stanie zrozumieć poszczególne wyrazy w zdaniach, ale nie umie powiązać ich w sensowną całość. Wszystko to sprawia, że śledzenie toku narracji staje się niemożliwe. Czytającemu brakuje motywacji, cierpliwości, a także umiejętności, aby podołać temu zadaniu. Nie potrafi wykorzystać tekstu do zdobywania wiedzy, co jest jednym z najpoważniejszych problemów w edukacji niesłyszącego ucznia. Nauka szkolna od samego początku wymaga od niego zdolności czytania ze zrozumieniem. Na kolejnych etapach edukacji rola tej umiejętności coraz bardziej wzrasta, a wraz ze zwiększaniem się stopnia trudności narastają problemy ucznia z wadą słuchu (Dryżalska G., 2007, s. 65).

Badania empiryczne, prowadzone w wielu krajach, potwierdzają niski poziom czytania u niesłyszących (Löwe A., 1990, s. 71-75) wskazuje, że minimalny zasób słownictwa podstawowego, niezbędny do czytania i rozumienia tekstów, wynosi 3600 słów. Dysponując nim, czytający napotyka jedno nieznanne słowo na dwadzieścia słów znanych. Wpływa to na odbiór całego tekstu, dziecko może bowiem opuścić je lub domyślić się jego znaczenia z kontekstu. Ponadto istnieje słownictwo rozpoznawane wzrokiem, w skład którego wchodzi wyrazy rozpoznawane od razu w czytanim tekście i dzięki temu czytane płynnie. Obejmuje ono 6000 wyrazów. Większość dzieci z uszkodzonym słuchem osiąga ten poziom z dużym opóźnieniem – w wieku 16 – 19 lat. Wielu nie osiąga go wcale.

CZYTANIE A JĘZYK MIGOWY

W celu umożliwienia dziecku niesłyszącemu jak najpełniejszego zrozumienia tekstu należy stosować wszelkie formy komunikacji niewerbalnej, przy czym główną rolę powinien odgrywać język migowy.

Dziecko niesłyszące od początku swej edukacji styka się z dwoma językami – polskim dźwiękowym i polskim migowym. Język migowy jest łatwiejszy do przyswojenia i skuteczniejszy w porozumiewaniu się, dlatego dziecko uczy się go szybciej niż języka dźwiękowego. Język migowy staje się macierzystym językiem dziecka niesłyszącego i podstawą jego myślenia. Natomiast język polski dźwiękowy jest drugim językiem, którego dziecko nie może opanować w sposób naturalny, a jego nauka przychodzi mu z wielkim trudem i bardzo rzadko przynosi zadowalające efekty (Szczepankowski B., 1999, s. 13).

Język migowy i język dźwiękowy posiadają odmienne struktury gramatyczne. Język polski dźwiękowy jest językiem fleksyjnym, w którym o sensie zdania i związkach między wyrazami decydują końcówki wyrazów odmiennych. W języku migowym stosowana jest gramatyka pozycyjna, a sens zdania jest zdeterminowany porządkiem wyrazów. W zdaniach o tej samej treści, wypowiedzianych czy zapisanych w językach polskim dźwiękowym i polskim migowym, kolejność wyrazów jest inna, co spowodowane jest odmiennymi regułami gramatycznymi (Tamże). W związku z tym niemożliwe jest dokładne tłumaczenie tekstu z jednego języka na drugi. Język migowy może być jednak z powodzeniem stosowany na poszczególnych etapach pracy tekstem i skutecznie służyć jako środek pomocniczy w opanowaniu przez dzieci niesłyszące umiejętności czytania ze zrozumieniem. Wskazane jest wykorzystywanie go w następujących sytuacjach:

- przy zapoznawaniu uczniów z treścią tekstu; na tym etapie pozwala on czytającemu zaktualizować posiadaną wiedzę, a jednocześnie odwołać się do ich przeżyć emocjonalnych
- w trakcie analizy nowych wyrazów i zwrotów występujących w czytany tekście; istotne jest zrozumienie pojęć przez uczniów i motywowanie ich do spontanicznych wypowiedzi

z zastosowaniem wszystkich dostępnych środków zarówno werbalnych, jak i niewerbalnych

- podczas analizy treści tekstu, wymagającej wysiłku myślowego ze strony uczniów; jest to najtrudniejsze zadanie, możliwe do zrealizowania wtedy, gdy uczniowie mają aktywny stosunek do czytanego tekstu, rozwijany między innymi za pomocą języka migowego (Pietrzak W., 2006, s. 28-31).

CZYTELNICTWO JAKO METODA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ

Zgodnie z definicją podaną przez *Encyklopedię pedagogiczną XXI wieku* czytelnictwo jest to proces komunikacji, w którym książki i czasopisma stanowią narzędzie przenoszenia kultury za pomocą symboli (Dagiel M., 2005, s. 607). Jest ono podstawą współczesnego życia i potrzebą wielu ludzi, źródłem oddziaływania na osobowość dzieci i młodzieży, istotnym elementem w procesie edukacji. Sprzyja rozwijaniu aktywności intelektualnej, nabywaniu wiedzy i doświadczeń, kształtowaniu systemu wartości i postaw.

W takim znaczeniu czytelnictwo powinno znaleźć szerokie zastosowanie w pedagogice specjalnej jako ta metoda pracy z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną, w której jednym z najważniejszych zadań rewalidacyjnych jest przygotowanie jednostki do funkcjonowania w warunkach życiowo zmienionych wskutek istniejącej wady oraz do możliwie samodzielnego życia.

Dla integracji osób niepełnosprawnych w normalnym społeczeństwie szczególnie ważne są następujące aspekty rozwoju czytelnictwa:

- samokształceniowy, mający na celu wykształcenie człowieka dorosłego, zdolnego do samodzielnej pracy nad sobą
- poznawczo-estetyczny, oznaczający rozwijanie potrzeb poznawczych i estetycznych
- wychowawczy (społeczny), wspomagający przygotowanie dziecka do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz kształ-

towanie właściwych postaw w interakcjach z innymi ludźmi (Tomasik E., 1982, s. 8).

Ze względu na specyficzne warunki nauczania i wychowania dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, należy zwrócić uwagę na aspekty czytelnictwa, które są ważne z punktu widzenia pedagogiki specjalnej, a więc na kompensację, terapię i profilaktykę.

Podstawowym kierunkiem działania pedagogów specjalnych jest poszukiwanie wszelkich możliwych sposobów wyrównywania braków, które wiążą się z różnymi dziedzinami funkcjonowania człowieka niepełnosprawnego. Dla dziecka niesłyszącego czytanie i czytelnictwo ma przede wszystkim znaczenie kompensacyjne. Książka stanowi wzór poprawnej mowy, nie zniekształconej wskutek zaburzonej percepcji słuchowej. Czytanie to jedyna metoda uczenia się, nad którą uczeń z wadą słuchu panuje całkowicie, dzięki której można nauczyć się wszystkiego (Tomasik E., 1982, s.9).

Czytelnictwo pełni funkcję terapeutyczną poprzez oferowanie potencjalnemu czytelnikowi umiejętnie dobranego zestawu książek, zaspokajającego odczuwane przez niego potrzeby. W tym zakresie podstawową rolę odgrywa biblioterapia jako metoda kształtowania zainteresowań czytelniczych oraz przełamywania oporu osób niesłyszących przed kontaktem z książką. Jej nadrzędnym celem jest wspomaganie rozwoju umiejętności językowych, a w szczególności kształtowanie zdolności komunikacyjnych, poszerzanie słownictwa czynnego i biernego, opanowywanie norm gramatycznych oraz doskonalenie czytania ze zrozumieniem. Ponadto w trakcie zajęć biblioterapeutycznych możemy wspomagać proces przystosowywania się dziecka do posiadanej wady słuchu, umożliwiając jego identyfikację z bohaterem literackim jako osobą znaczącą (Czerwińska M., 2005, s. 165).

Na uwagę zasługuje rola czytelnictwa w szeroko pojętych oddziaływaniach profilaktycznych, polegająca na wskazywaniu czytania jako atrakcyjnego sposobu spędzania czasu wolnego. Badania wskazują, że kontakt z książką i prasą nie zajmuje ważnego miejsca wśród form spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież z wadą słuchu. Uznają oni wartość lektury, ale jej nie odczuwają. Uczniowie niesły-

szący nie mają motywacji do czytania, nie wykazują zamiłowania do lektury (Czerwińska M., 2005, s. 156-159). W związku z tym należy zintensyfikować działania mające na celu rozwijanie u nich aktywności czytelniczej, między innymi poprzez akcentowanie rozrywkowej wartości książki.

CZYTELNIK NIESŁYSZĄCY W BIBLIOTECIE SZKOLNEJ

Uczeń z wadą słuchu musi być szczególnie przygotowywany do samodzielnego czytania, w czym główną rolę powinna odgrywać biblioteka szkolna i pracujący w niej bibliotekarz. Przy budzeniu zainteresowań czytelniczych powinien on wykorzystywać zainteresowania uczniów. Przygotowanie do lektury musi uwzględniać umiejętności językowe poszczególnych dzieci.

Pierwsze książki dla dzieci niesłyszących powinny być łatwe i bardzo atrakcyjne, z licznymi ilustracjami związanymi z treścią, drukowane dużą czcionką, z krótkimi tekstami. W celu aktywizowania czytelniczo dzieci należy stosować niekonwencjonalne formy książki, nazywane alternatywnymi lub specjalnymi materiałami czytelniczymi. Należą do nich książki – zabawki oraz książeczki obrazkowe i nominacyjne, które ułatwiają kojarzenie nazw z odpowiadającymi im desygnatami, utrwalają znaczenie słów i pojęć dotyczących najbliższego otoczenia dziecka, poszerzają jego zasób słownictwa. Zaleca się wykorzystywanie tzw. książek łatwych w czytaniu, wydawanych w wersji druko-migowej. Tekst drukowany ma przekład na język migowy, jest zróżnicowany graficznie i uzupełniony wyraźną ilustracją. Zbudowany jest z krótkich zdań pojedynczych lub złożonych, nie zawiera pojęć abstrakcyjnych. Próby wydawania takich książek w Polsce podjęła Fundacja Literatury Łatwej w Czytaniu z Torunia, publikując książeczki pod następującymi tytułami: *Droga*, *Jadę autobusem*, *Jadę tramwajem*, *W bibliotece*, *W sklepie*, *W kościele*, *Na poczcie*, *U lekarza* (Woźniczka – Paruzel B., 1998, s. 32).

Rozwój środków masowej komunikacji stwarza niesłyszącym nowe szanse uczestnictwa w lekturze i dostępie do informacji. Duże

znaczenie mają tu ekranizacje filmowe literatury, nagrania CD i DVD utworów literackich, audycje telewizyjne z udziałem tłumacza języka migowego, edukacyjne programy i gry komputerowe (Czerwińska M., 2005, s. 165).

Konieczne jest adaptowanie istniejącej literatury dziecięcej i młodzieżowej do potrzeb dzieci niesłyszących poprzez:

- „tłumaczenie” tekstów na prosty język i wzbogacanie ich ilustracjami
- dokonanie skrótów tekstu i dołączenie słowniczka z wyjaśnieniami trudniejszych słów i zwrotów. Przykładowe rozwiązania stosowane w tym zakresie to pierwsze trzy strony z adaptacji *Czerwonego Kapturka* dokonanej przez autorkę artykułu i nauczycielki z SOSW dla Dzieci Niesłyszących w Krakowie (por. załączniki 1 i 2).

Autorka oba te sposoby stosuje z powodzeniem w codziennych działaniach. W pracy z dziećmi z klas I – III szkoły podstawowej, prowadzonej w ramach przysposobienia czytelniczego, bardzo dobre efekty przynosi – jako wprowadzenie do samodzielnego czytania – opowiadanie przez nauczyciela treści z wykorzystaniem środków werbalnych (słowo) i niewerbalnych (ilustracje, mimika, gesty).

Po przeczytaniu tekstu autorka stosuje różnorodne ćwiczenia mające na celu sprawdzenie stopnia rozumienia treści, między innymi:

- wyszukiwanie w tekście odpowiedzi na pytania
- ilustrowanie i inscenizowanie tekstu
- układanie wydarzeń w porządku chronologicznym
- podpisywanie ilustracji zdaniami z tekstu
- uzupełnianie tekstu z lukami
- rozwiązywanie krzyżówek, zagadek, testów wyboru (Deńca M., 2008, s. 17).

PROGRAM EDUKACJI CZYTELNICZEJ

Aby kształtować kulturę czytelniczą uczniów, wykształcić w nich potrzebę obcowania z książkami i czasopismami oraz rozbudzić ich zainteresowania czytelnicze, autorka referatu opracowała program edukacji czytelniczej dla szkoły podstawowej i gimnazjum przeznaczony dla dzieci niesłyszących.

Hasłem przewodnim programu uczyniono w nim podany przez Jadwigę Andrzejewską wzór ucznia – kulturalnego czytelnika: *Kulturalny czytelnik chce czytać, lubi czytać, wie, co czytać, umie czytać z pożytkiem* (1996, s. 37).

Program realizowany jest na lekcjach bibliotecznych, w klasach IV-VI szkoły podstawowej i I-III gimnazjum. Materiał nauczania podzielono na cztery obszary: świat biblioteki, świat książek, świat prasy, świat mediów. Dla każdej klasy przewidziano pięć spotkań w ciągu roku szkolnego:

- cztery spotkania poświęcone edukacji czytelniczej
- jedno spotkanie sprawdzające wiadomości i umiejętności uczniów.

Na zajęciach uczniowie nabywają wiedzę i umiejętności, kształtują i rozwijają swoje zainteresowania czytelnicze, uczą się racjonalnego korzystania z biblioteki, kształtują postawy szacunku dla książki. Zakres i jakość materiału na każdej lekcji są dostosowywane do możliwości uczniów. Zajęcia są tak organizowane, aby uczniowie mogli się uczyć poprzez:

- przyswajanie gotowych wiadomości (np. zapoznanie z budową książki, rodzajami czasopism, etapami powstawania książki, z historią książki, czasopisma, pisma, biblioteki, mediów)
- odkrywanie nowych wiadomości w toku rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych (np. zapoznanie z biblioteką szkolną i jej zbiorami, korzystanie z wydawnictw informacyjnych, katalogów bibliotecznych)

- działania praktyczne (np. uczenie się sprawnego i efektywnego korzystania z podręcznika, rozwijanie umiejętności porozumiewania się w różnorodnych sytuacjach komunikacyjnych, wynajdowania podstawowych informacji w wydawnictwach informacyjnych, korzystania z warsztatu informacyjnego biblioteki, selekcjonowania wiedzy)
- eksponowanie i przeżywanie wartości (np. rozumienie znaczenia i wartości książki, dostrzeganie wpływu mediów na styl życia ludzi, kształtowanie postawy szacunku dla światowego i polskiego dziedzictwa kulturowego).

Cele operacyjne programu w szkole podstawowej są następujące.
Uczeń:

- rozwija swoje zainteresowania czytelnicze
- aktywnie korzysta ze zbiorów biblioteki szkolnej
- rozumie znaczenie książki jako źródła wiedzy
- wymienia czasopisma znajdujące się w bibliotece szkolnej skierowane do niego
- rozwija umiejętność komunikowania się.

W gimnazjum poprzez zajęcia czytelnicze uczeń:

- zaspokaja swoje potrzeby czytelnicze i informacyjne związane z nauką szkolną
- uczy się samodzielnie poszukiwać potrzebnych informacji i materiałów oraz świadomie i odpowiedzialnie korzystać ze środków masowej komunikacji
- poznaje historię książki, pisma, czasopiśmiennictwa oraz ich znaczenie dla cywilizacji i kultury człowieka
- poznaje różnorodne sposoby porozumiewania się ludzi na przestrzeni dziejów

(Deńca M., 2008, s. 18).

ZAKOŃCZENIE

Czytanie stanowi najważniejsze źródło rozwoju poznawczego dziecka niesłyszącego, najskuteczniej kompensuje brak mowy dźwiękowej i pozytywnie wpływa na opanowanie umiejętności językowych. Niezbędne jest nadanie większego znaczenia kontaktowi osób niesłyszących ze słowem pisanym jako ważnej formie komunikacji. Konieczne jest również wzmocnienie pozycji biblioteki w szkole dla dzieci z wadą słuchu tak, aby stała się ona miejscem przełamywania bariery między uczniem a tekstem drukowanym. Dzięki temu nauczyciel bibliotekarz dobrze znający językowe możliwości i ograniczenia ucznia niesłyszącego będzie pełnił nie tylko tradycyjną rolę, polegającą na wypożyczaniu książek i świadczeniu usług informacyjnych, ale stanie się propagatorem czytelnictwa wśród członków społeczności uczniowskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Andrzejewska J. (1996), *Bibliotekarstwo szkolne: teoria i praktyka*. T. 2, *Praca pedagogiczna biblioteki*, Warszawa, Wydawnictwo SBP, ISBN 83-85778-60-8
- Csanyi Y (1994), *Słuchowo – werbalne wychowanie dzieci z uszkodzonym narządem słuchu: model węgierski*, Warszawa, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, ISBN 83-02-05386-4
- Czerwińska M. (2005), *Kultura czytelnicza uczniów z dysfunkcją narządu słuchu: Uwarunkowania i możliwości kształtowania* [w:] Pilecka W., Ozga A., Kurtek P. (red.) *Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ekosystemie*, Kielce, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, ISBN 83-7133-264-5
- Dagiel M. (2003), *Czytelnictwo* [w:] Pilch T. (red. nauk.) *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Warszawa, „Żak”
- Deńca M (2008), *Praca z czytelnikiem niesłyszącym*, „Biblioteka w Szkole”, nr 1, s. 17-18
- Dryżałowska G. (2007), *Rozwój językowy dziecka z uszkodzonym słuchem a integracja edukacyjna: model kształcenia integracyjnego*, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, ISBN 978-83-235-0266-1
- Eckert U. (1981), *Książka w życiu dziecka z odchyleniami rozwojowymi*, „Szkoła Specjalna”, nr 4, s. 316-320
- Eckert U. (1987), *Problemy czytelnictwa osób niesłyszących*, „Szkoła Specjalna”, nr 2, s. 130-134
- Korzon A. (1998), *Czytelnictwo jako jedna z form rehabilitacji niesłyszących*, „Pedagogika Specjalna”, nr 5, s. 334-339
- Löwe A. (1990), *Wybór pism*, Warszawa – Szczecin, [b.m.w.]
- Pietrzak W. (2006), *Język migany w szkole*, Warszawa, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, ISBN 978-83-02-08054-8
- Szczepankowski B. (1999), *Dziecko a książka: Edukacja czytelnicza dzieci i młodzieży niesłyszącej*, „Nowy Świat Cisy”, nr 11, s. 12-14

- Tomasik E. (1982), *O potrzebie traktowania czytelnictwa jako jednej z metod pedagogiki specjalnej*, „Szkoła Specjalna”, nr 1, s. 7 - 12
- Woźniczka-Paruzel B. (1998), *Od języka migowego do książki czarnodrukowej (o kształtowaniu sprawności czytelniczej osób niesłyszących)*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Bibliologia” 2-3, Toruń, s. 635-636

**ZAŁĄCZNIK I: PIERWSZE TRZY STRONY Z ADAPTACJI
„CZERWONEGO KAPTURKA” DOKONANEJ PRZEZ
AUTORKĘ ARTYKUŁU I NAUCZYCIELKI Z SOSW
DLA DZIECI NIESŁYSZĄCYCH W KRAKOWIE**

Dziewczynka miała czerwoną sukienkę, czerwoną czapkę i czerwone buty.

Mama dała dziewczynce koszyk.
W koszyku były jabłka, ciasto i sok.

Dziewczynka była niegrzeczna.
Ona rozmawiała z wilkiem.

Źródło: opracowanie własne, 2004

**ZAŁĄCZNIK 2: LEGENDA OPRACOWANA
PRZEZ MARTĘ DEŃCĘ W SKRÓCONEJ WERSJI,
Z DOŁĄCZONYM SŁOWNICZKIEM.***TORUŃSKIE PIERNIKI*

Dawno temu w Toruniu mieszkało wielu piekarzy. Każdy piekarz piekł różne smaczne ciastka, a najlepsze były pierniki.

W piekarni mistrza Bartłomieja pracował młody uczeń Bogumił. Bogumił był wesoły i pracowity, lubił śpiewać przy pieczeniu ciastek.

Pewnego dnia rano Bogumił poszedł na spacer nad rzekę. Cieszył się, że jest piękna pogoda i świeci słońce. Słuchał, jak śpiewają ptaki. Nagle zobaczył w rzece pszczołę. Była mokra i słaba, nie mogła już pływać. Bogumił podał pszczole liść i wyciągnął ją z wody.

– Dziękuję ci, dobry człowieku – powiedziała pszczoła.

– Ty umiesz mówić? – zdziwił się Bogumił.

– Tak, umiem mówić. Powiedz mi, kim jesteś? – zapytała pszczoła.

– Jestem piekarzem – odpowiedział Bogumił.

– A ja jestem królową pszczół. Pomogłeś mi. W nagrodę zdradzę ci tajemnicę. Dodaj do ciasta na pierniki pachnącego, leśnego miodu. Zobaczysz, jakie dobre będą ciastka – pszczoła powiedziała to i odfrunęła.

Bogumił wrócił do miasta. Na rynku zobaczył tłum ludzi. Wszyscy rozmawiali o tym, że do Torunia przyjedzie król.

Bogumił szybko pobiegł do piekarni i wziął się do pracy. Mieszał ciasto na pierniki, a na końcu dodał miodu, tak jak powiedziała pszczoła. Przez całą noc piekł pachnące pierniki. Na drugi dzień rano ciastka były gotowe.

Rano wszyscy piekarze ustawili na rynku stoły. Na stołach poukładali pierniki. Król szedł i przy każdym stole jadł pierniki. Królowi najbardziej smakowały pierniki mistrza Bartłomieja.

– Kto piekł te pierniki? – zapytał król.

Mistrz Bartłomiej pokazał na Bogumiła i powiedział:

– To Bogumił, mój uczeń.

Bogumił uklonił się, a król rzekł:

– Jesteś bardzo dobrym piekarzem. Twoje pierniki są smaczne i pachnące. Jaką nagrodę chcesz dostać?

– Królu – odpowiedział Bogumił – nie chcę złota i pieniędzy. Kocham Zosię, córkę mistrza Bartłomieja i chcę się z nią ożenić.

Król uśmiechnął się i powiedział:

– Dobrze, zgadzam się. Dostaniesz też drugą nagrodę. Od dzisiaj będziesz piekł pierniki dla króla.

Wszyscy ludzie w Toruniu cieszyli się. Bogumił ożenił się z Zosią, zbudował własną piekarnię i przez wiele lat woził pierniki dla króla do Warszawy.

SŁOWNICZEK

wiele, wielu – bardzo dużo

tłum ludzi – bardzo dużo ludzi

rzekł – powiedział

zdradzę – opowiem

odfrunęła – odleciała, poleciała

mistrz – nauczyciel